

Petruska Angéla

Államnyelvi hatások vizsgálata az ukrán osztályban tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvhasználatában

1. Bevezetés

A Kárpátalján élő magyarság kisebbségi közösségnek számít, így akik ebben a közösségben élnek, fontossá válik számukra az, hogy anyanyelvüket megtarthassák, ezzel együtt pedig a nemzetiségi hovatartozásukat. Emellett szükségeszerű az is, hogy elsajátítsák az ukrán nyelvet, erre pedig az iskolában kerül sor (Csernicskó–Göncz, 2009, 2–9. o.). A kárpátaljai magyar szülők választhatnak, hogy a gyermeküket magyar vagy ukrán tannyelvű iskolába íratják. Kárpátalján az ukrán oktatáspolitikája hatására az utóbbi években a magyar szülők a gyermeküket inkább ukrán tannyelvű iskolába íratják, abban bízva, hogy az iskolában jobban el fogják tudni sajátítani az ukrán nyelvet, ezáltal sokkal jobban fognak boldogulni és szakmát szerezni (Séra, 2009, 242–268. o.).

Azoknak a gyermekeknek a nyelvhasználatában, akik a kommunikációjuk során mind a két nyelvet párhuzamosan használják, rendszeresebb a kölcsönszavak megjelenése, illetve a kódváltások és a kódkeverések előfordulása is. Azokra a tanulóakra, akik nem anyanyelven végzik el a tanulmányaikat, sokkal jellemzőbb, hogy nem a standard nyelvváltozatot használják, mint azok, akik magyar tannyelvű tanintézményben érettségiztek (Gazdag, 2011, 375–376. o.).

1.2. A kutatás célja

A munkám célja az volt, hogy feltárjam az ukrán osztályban tanuló diákok államnyelvi hatás okán jelentkező nyelvhasználati sajátosságait. Emellett azt, hogy milyen mértékben van hatással a diákok nyelvhasználatára az ukrán és orosz nyelv, valamint a nyelvezetükben mennyire gyakoriak a szlavizmusok és a kódváltások használata.

2. Hipotéziseim

1. Feltételeztem, hogy a diákok többsége ukrán nemzetiségűnek vallja magát, ennek oka, hogy ukrán osztályban/iskolában tanulnak, így az ukrán nyelvvel és

az ukrán kultúrával mindennap érintkeznek, ezért jobban tudnak azonosulni az ukrán nemzetiséggel. Másik magyarázata, hogy a tanulók keverik a nemzetiség és az állampolgárság fogalmát.

2. Úgy vélem, hogy a diákok megnyilatkozásaiban jellemzőek a szláv eredetű kölcsönszavak és más nyelvi kölcsönzések, illetve a tanulók nyelvhasználatára erőteljesebb mértékben hat az ukrán nyelv.

3. Azok a diákok, akik magyar többségű falvakban és/vagy magyar nyelvi közegben élnek, kevesebb kölcsönelemet használnak a beszédükben.

4. A kommunikáció során a tanulók nyelvhasználatában a kódváltás típusai közül leggyakrabban a kitöltés és az idézés jelentkezik.

5. A legtöbb tanuló az iskolában a barátokkal való kommunikáció során használ olyan szavakat, amelyeket a szülei, esetleg a magyar iskolába járó barátai nem ismernek.

3. A kutatásról

Az ukrán osztályban tanuló magyar anyanyelvű diákok körében először szakdolgozatom keretében végeztem egy online kérdőíves felmérést 2022 januárjában és márciusában. Az adatközlőim általános, illetve középiskolában tanuló diákok voltak (5–11. osztály). Mivel a diákok magyar anyanyelvűek, így a kérdőívemet magyar nyelven készítettem és juttattam el hozzájuk. A felmérés helyszínei: *Beregszász, Jánosi, Nagybereg, Nagymuzsaly, Bótrágy ukrán, illetve vegyes tannyelvű iskolái*. A kutatást tovább folytattam 2023 elején, a gyűjtést ekkor már papír alapú kérdőívvel is kiegészítettem. Ez utóbbiak kitöltésénél személyesen is jelen tudtam lenni. Kvantitatív kutatás mellett kvalitatív kutatást is terveztem, viszont az utóbbi nem sikerült, mivel a diákok még kiskorúak, ezért szülői beleegyezés nélkül nem lehetett velük interjút készíteni. A kérdőívet, a korábbi kutatásom adatközlőivel együtt, ezidáig összesen 60 tanuló töltötte ki. A kérdőív 26 kérdést tartalmazott, amelyben nyitott és zárt kérdések is voltak, szerkezetileg 3 nagyobb részre lehet felosztani. Az első rész a szociológiai változókra kérdez rá, a második a diákok nyelvhasználatára, nyelvtudására, a harmadik rész pedig a tanulók életében, a mindennapi kommunikációjuk során érvényesülő másodnyelvi hatásokat kívánja vizsgálni.

4. Az eredmények bemutatása

4.1. A szociológiai változók

A kérdőív általános része a diákok szociológiai változóira kérdez rá. A megkérdezett tanulók nemi összetétele az alábbiak szerint alakult: 37 lány, 23 fiú. A kérdőívben a diákok lakhelyére is rákérdeztem. Összesen 14 településről érkeztek be adatok: 43 fő elsősorban magyarlakta falun, 16 fő pedig városban él.

A diákok jelentős része, (52 fő) anyanyelvének a magyar nyelvet tekinti, 8 fő viszont azt vallotta, hogy az anyanyelve a magyar és az ukrán is. Rákérdeztem a diákok szüleinek anyanyelvére is, amelyből kiderült, hogy a legtöbb tanuló, 39 fő vegyes családban született.

Ezt követően megkérdeztem, a tanulóktól, hogy *ki akarta/szerette volna, hogy ukrán iskolában/osztályban tanulj?* 41 tanulónak az édesanyja, 11 tanulónak pedig az édesapja szerette volna, hogy ukrán osztályba menjen, míg 8 diák saját maga szeretett volna ukrán iskolában vagy osztályban tanulni.

1. táblázat. Iskola szerinti eloszlás

Iskola neve	Fő
Beregszászi Zrínyi Ilona Líceum	5 fő
Beregszászi Ukrán Gimnázium	11 fő
Beregszászi Tarasz Sevcsenko Líceum	9 fő
Jánosi Líceum	12 fő
Nagymuzsalyi Hunyadi János Líceum	7 fő
Nagyberegai Dobrai Péter Középiskola	6 fő
Bótrágyi Gimnázium	10 fő

Forrás: Saját szerkesztés

Iskolai eloszlást tekintve 7 vegyes és ukrán tanintézményből érkeztek válaszok, ezek közül az első három intézmény városon, míg a többi négy falun helyezkedik el. A tanulók nagyobb része (35 fő) faluban tanul, míg kisebb része (25 fő) városi iskolában.

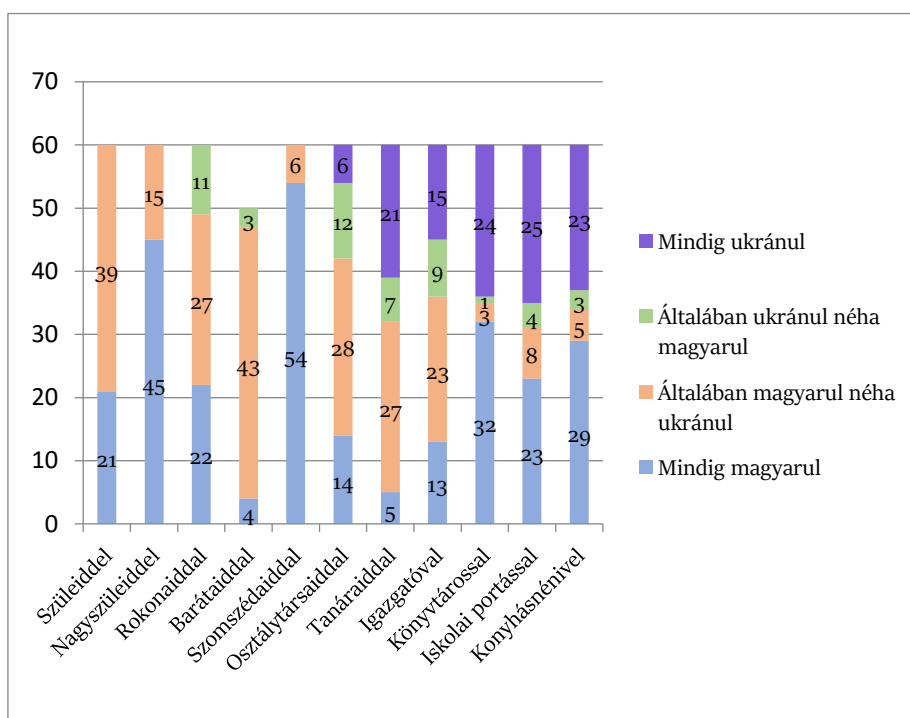
A vizsgálatot, ahogy korábban már említettem az általános és középiskolás 5-11. osztályos diákok körében végeztem el. Az 5. és 9. osztályos tanulók közül 8-8 tanuló töltötte ki a kérdőívet. A 6. osztályos tanulókból 5-en, a 7. osztályos diákokból 4-en. A 8. és 10. osztályokból 7-7 tanulótól érkezett válasz. A 11. osztályosok közül 21 diáktól kaptam választ.

A tanulók nemzetiségére szintén rákérdeztem. A nemzetiségi összetétel alapján elmondhatjuk, hogy a tanulók jelentős része (33 fő) ukrán nemzetiségűnek vallotta magát, míg a tanulók kevesebb része (27 fő) magyar nemzetiségűnek. Az első hipotézisemben feltételeztem, a diákok többsége ukrán nemzetiségűnek fogja magát vallani. Ez azzal magyarázható, hogy a tanulók keverik a nemzetiség és az állampolgárság fogalmát, emellett feltehető, hogy a tanulók mindennap nagymértékben érintkeznek az ukrán nyelvvel, kultúrával, ezért az ukrán nemzetiséghez jobban tudnak azonosulni.

4.2. Nyelvhasználat, nyelvtudás

A szociológiai változók után fontosnak véltem a diákok nyelvhasználatára, illetve nyelvtudására is rákérdezni. Ennél a témakörnél olyan kérdésekre tértem ki, hogy a tanulók a mindennapi érintkezésük során a magán és az iskolai szférában milyen nyelven beszélnek, a nyelvtudásukat hogyan értékelik. Emellett olyan kérdést is tartalmaz a kérdőívem, amely azt méri fel, hogy a diákok milyen nyelven tudnak írni és olvasni.

1. ábra. Milyen nyelven beszélsz az alábbi személyekkel?

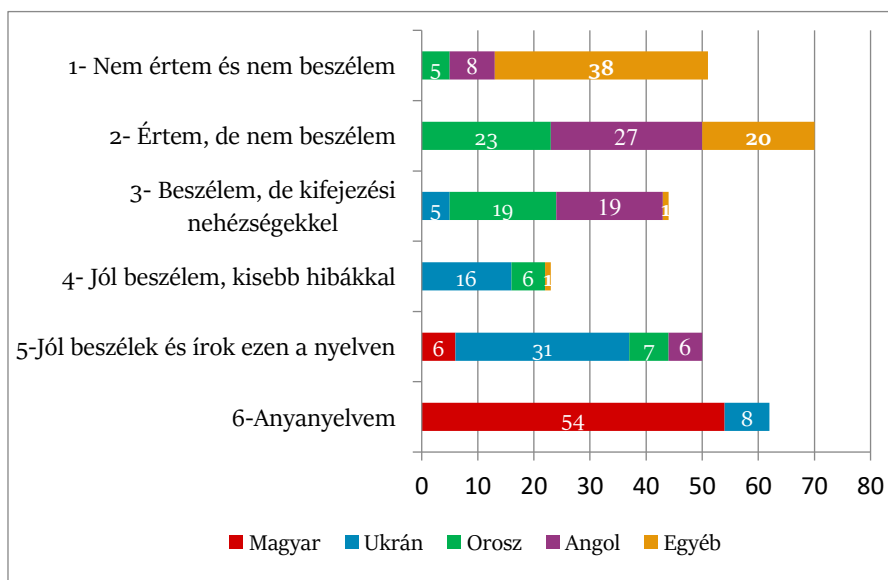
Forrás: Saját szerkesztés

Az 1. ábrán jól láthatóvá válik, hogy a magánszférában a magyar nyelv mellett jelentős mértékben az ukrán nyelvet is beszélnek szüleikkel, rokonaikkal, barátaikkal. A diákok többsége a nagyszüleikkel, valamint a szomszédaiikkal mindig magyarul beszél. Az utóbbi azzal magyarázható, hogy a diákok nagyobb része magyarul lakta településeken él. Az iskolai nyelvhasználati színtereket tekintve látható, hogy az ukrán nyelv használata nagyobb teret kap. Meg kell jegyezni, hogy a városi iskolákban tanulók körében jellemzőbb az, hogy ők

ukránul beszélnek az iskolai dolgozókkal. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy azok a válaszadók, akik ezeknél a szintereknél a magyar nyelv használatát is jelölték, nagyobb részt magyarlakta falusi iskolában/osztályban tanulnak, ahol általában az iskolai dolgozók is magyar anyanyelvűek.

Az iskolai nyelvhasználati szintereket követően a diákok nyelvtudására is kitértem. A tanulónak az általam felsorolt nyelvek kapcsán kellett értékelniük a nyelvtudásukat. A 2. ábrán látható, hogy a legtöbben a magyar nyelvet tekintik anyanyelvüknek, ukrán nyelvet a tanulók jelentős többsége jól beszéli, csak kevesen vannak olyanok, akik kifejezési nehézségekkel küzdenek. Az orosz nyelvet a diákok értik, de csak kevesen beszélik. Nagyjából az orosz nyelvvel azonos az angol nyelv ismereti mértéke is.

2. ábra. Nyelvtudás értékelése

Forrás: Saját szerkesztés

4.3. A diákok nyelvhasználatában megjelenő másodnyelvi hatások

A kérdőíves felmérés másodnyelvi hatások vizsgálatára irányuló részében mondatjavítói feladatokat kaptak az adatközlők. 11 olyan mondatot írtam, amelyben másodnyelvi kölcsönelem található. Olyan, Kárpátalján elterjedt másodnyelvi szavakat igyekeztem a mondatokba szerkeszteni, amelyekkel a diákok az iskolai életükben, illetve a mindennapokban egyaránt találkozhatnak. A tanulónak az volt a feladatuk, hogy a mondatokban szereplő ukrán

kölcsönszavakat, amennyiben nem tartják helyénvalónak, javítsák a számukra inkább elfogadható megfelelőikre.

Az első mondat így hangzott: *Bevittem a tanárnak a dovidkát.* A *dovidka* egy ukrán kölcsönszó, amely Kárpátalján igen elterjedt szónak számít, magyar megfelelője az *igazolás*. A válaszadók közül a legtöbben, 36 fő a *szprávka* kifejezést adták meg, amely orosz nyelvi kölcsönelem. 14 diák sztenderd változatra javította ki. 2 diák válaszaiban viszont megfigyelhetjük, hogy hibásan került azonosításra a szó jelentése. Az egyik diák a *dokumentum* szóra javította ki az ukrán kölcsönelemet, a másik pedig válaszul a *kérvény* szót adta meg. Kijelenthetjük, hogy a tanulók nyelvhasználatában nagyobb részt ennek a szónak az orosz nyelvi megfelelője dominál.

A következő mondat így hangzott: *Az iskolatászkámban mindig van korrektor.* A *korrektor* ukrán kölcsönelem, melynek magyar megfelelője a *hibajavító*. A tanulók többsége, 51 fő természetesnek vélte a kölcsönszót. Ellenben a diákok jóval kisebb része, 9 fő az adott kifejezést a sztenderd magyar nyelvi megfelelőre javította ki. Levonhatjuk azt a következtetést, hogy az adott kölcsönszó esetében az ukrán nyelvi elem dominál a magyar nyelvi alakkal szemben.

A 7. mondat a következő volt: *A fizeteimet a pápkába teszem.* A *pápka* ukrán kölcsönszó, amely magyar nyelvben *mappa* szóként használatos. Ez a kölcsönszó Kárpátalján igen elterjedt. A diákok magyar nyelvhasználatában is alapvetően elfogadottnak tekinthető, mivel a válaszadók közül 47-en nem javították ki sztenderd magyar nyelvi alakra. 13 diák az adott szót a magyar nyelvi megfelelők valamelyikére javította: 4 tanuló a *fizettartó* kifejezést írta be válaszul, míg 3-an az *irattartó* szót, további 1 személy pedig a *dosszié* kifejezésre javította.

A következő mondat így hangzott: *Az egyik osztálytársam az órán rosszul lett, ezért a tanár medszesztrához küldte.* A *medszesztra* ukrán kölcsönelem, melynek magyar megfelelője az *ápoló*. 43 diák helyesnek vélte a szót, 17 tanuló pedig a sztenderd nyelvi alakra és annak változataira javította ki az adott kifejezést. Ennél a kifejezésnél is elmondhatjuk, hogy elterjedt kölcsönszóról beszélünk. A válaszadók közül 8-an az ukrán kölcsönelem sztenderd változatát, az *ápoló* kifejezést adták meg. 4 tanuló válaszában a *nóvér* szót adta meg, emellett 3 diák a *felcser* kifejezést, míg ketten pedig az *orvos* szót tartották inkább helyénvalónak.

A kérdőívben a mondatjavítói feladatokat követően képazonosítási feladatok is szerepeltek. Olyan képeket igyekeztem összeválogatni, amelyet a diákok könnyen felismernek, illetve amely láttára esetleg egy ukrán kölcsönszó jut eszükbe. Összesen 10 képet válogattam össze.

Az 1. kép egy gyurmakészletet ábrázolt. A *gyurma* magyar szavunk ukrán megfelelője a *plasztelin* szó. 49 tanuló az ukrán kifejezést írta válasznak, míg 11 tanuló a sztenderd magyar nyelvi alakot. A diákok nyelvhasználatában jelentős szerepet játszik a *gyurma* magyar kifejezés ukrán megfelelőjének a használata.

1. kép. Gyurmakészlet

Forrás: <https://ru.freepik.com/premium-photo>

Elmondhatjuk, hogy ennél a kifejezésnél többnyire a tanulók azért a nem sztenderd változatot adták meg, mert ez egy olyan tárgy, amelynek elsősorban az ukrán nyelvi megfelelője vált közhasználatúvá. Továbbá úgy gondolom, azoknál a tanulóknál fordul gyakrabban elő, akik elemibe is ukrán osztályba jártak, ezáltal az ukrán osztálytársaiktól leggyakrabban így hallották a kifejezést.

A soron következő, 2. kép egy celluxot illusztrált. A cellux ukrán nyelvi megfelelője a *szkocs*. A diákok közül a legtöbben, 51 fő az ukrán kölcsönelemet írta válasznak. A sztenderd magyar nyelvi megfelelők valamelyikét 9 diák adta meg válasznak: 7 tanuló a *cellux* kifejezést, illetve 2 diák a *ragasztószalag* szót írta.

2. kép. Cellux

Forrás: <https://www.bestmarkt.hu/ragasztoszalag>

Elmondhatjuk, hogy a tanulók válaszaik alapján az ukrán nyelvi hatás dominanciáját figyelhetjük meg.

A következő kép egy rostos üdítőitalt ábrázolt. Az üdítőital ukrán nyelvi megfelelője a *szok* kifejezés. A tanulók közül 38-an az adott kifejezés ukrán nyelvi változatát, míg 22-en a magyar megfelelőjét adták meg. A 22 diákból összesen 10-en az *üdítő* szót írták be válasznak, 5 tanuló pedig a *gyümölcslé*.

3. kép. Rostos üdítőital

Forrás: <https://globus-online.kg/catalog>

Néhány diák a következő szavakat adta meg a kép alapján: 3-an a *multivitaminos üdítő* kifejezést, 2 diák a *rostos üdítőital* szót, továbbá egy-egy tanuló az *ivólé* és a *narancslé* kifejezéseket írták válaszul.

4.4. A diákok iskolai nyelvhasználatában megjelenő másodnyelvi kölcsönszavak

Rákérdeztem a tanulók iskolai nyelvhasználatára is. Itt az érdekelt, hogy az iskolai nyelvhasználatuk során mennyire fordul elő a másodnyelvi hatás. Megkértem, hogy sorolják fel a tantárgyaikat. A diákok kisebb részénél megfigyelhető volt, hogy a tantárgyak felsorolásánál a tárgyak neveit másodnyelvi alak szerint adták meg (ilyen pl: *fizkultura* – *torna*, *préroduznávsztvo* – *természetrájsz*, *biolohijá* – *biológia*, *zarubizsna* – *integrált irodalom*, *ZNO* – *külső független tesztelés, érettségi vizsga*).

Egy ötödik osztályos diáklány például az alábbi felsorolást adta meg: „*Matek, Rajz, Ukrán Nyelv, Ukrán irodalom, Munka, Egészségtan, Préroduznávsztvo*”. A végzős diákoknál előfordult a *ZNO* ukrán elemnek a magyarul írt rövidített változata. Például egy 11. osztályos fiú felsorolásában: „*Ukrán nyelv, irodalom, kémia, algebra, mértan, fizika, biosz, föci, Zno matek, Zno isztoria, stb.*”

4.5. A tanulók nyelvhasználatában megjelenő kódváltási szokások

A kérdőíves felmérés során fontosnak tartottam rákérdezni a diákok kódváltási szokásaira. Összesen 5 kódváltás-típusra kérdeztem rá: kitöltés, idézés, fordítás, kizárás és szolidaritás.

Kitöltés. A diákok válaszai alapján elmondható, hogy a legtöbb esetben akkor váltanak kódot, ha az egyik nyelven nem jut eszükbe egy kifejezés vagy szó és emiatt egy másik nyelvre váltanak át, amely ebben az esetben az ukrán nyelv.

Fiú, 6. osztály: „*Igen volt egy ilyen esetem mikor a tanítónő ukránul kérdezett és nekem nem jutott eszembe a szó így magyarul mondtam.*”

Lány, 8. osztály: „*Igen. Mikor nem tudtam, hogy van magyarul az a szó így ukránul mondtam el.*”

Idézés/Felidézés. Ez a kódváltás típus szintén a kontextuális kódváltás csoportba tartozik. Az eddigi kutatások szerint a leggyakoribb kódváltás-típusként az idézés figyelhető meg (Cserniczkó, 2003, 122. o. Beregszászi-Cserniczkó, 2004, 24-34. o.). Amikor a beszélő másik nyelven elhangzott párbeszédet felidézi, ezt nevezzük felidézésnek (Márku, 2013, 143. o.). Elmondható, hogy a diákok kisebb arányban azon a nyelven idéznék fel a párbeszédet, ahogy azt hallották. Emellett az adatközlők válaszai alapján kijelenthető, hogy egy adott személy nyelvtudásától függ az, hogy ukránul vagy magyarul idézné fel a korábban végbemenő diskurzust.

Lány, 6. osztály: *„Azon nyelven, amelyiken hallottam.”*

Fiú, 11. osztály: *„Ha ukrán barátommal beszélek, ukránul mondom, ha magyar barátommal, akkor magyarul.”*

Fordítás. A diákok megadott válaszai alapján elmondhatjuk, hogy a mindennapi kommunikációjuk során használják a fordítást. Rendszeresen fordítanak akár elhangzott mondatot, akár leírt szöveget.

Lány, 11. osztály: *„Persze! Tanulással kapcsolatos dolgokat rendszeresen fordítom az unokatestvéremnek.”*

Fiú, 7. osztály: *„Igen, például osztálytársaknak, ukrán szövegeket az internetről.”, vagy „Igen. A dolgozatban segítettem az osztálytársamnak.”*

A kizárás esetére is rákérdeztem, mely alapján kiderült, hogy a diákok esetében kisebb számban előfordulnak a kódváltás kizáráson alapuló típusai is, de jelentősebb mértékben nem közösitenek ki senkit a beszélgetésből.

Lány, 11. osztály: *„Nem. Illetlenség.”*

Fiú 9., osztály: *„Mind a két nyelven beszélek ilyen helyzetben.”*

Szolidaritás. Akkor beszélünk szolidaritásról, ha egy személy a saját nyelvéről a beszélgetőtárs kedvéért átvált arra a nyelvre, amelyet az adott személy ismer. Kijelenthetjük, hogy a diákok közül a legtöbben átváltak egy osztálytárs, barát kedvéért egy másik nyelvre.

Lány 9. osztály: *„Hát ukránul. És azért, hogy ő is értse. Ne érezze rosszul magát.”*

Fiú 9. osztály: *„Elmondanám azon a nyelven, ahogy elkezdtem, aztán átfordítom, hogy a másik is megértse.”* Az átfordít szó egy tükörfordítás az ukrán *перекластм*-ból.

A kérdőív utolsó feladatában a tanulónak olyan szavakat kellett írniuk, amelyet a barátokkal való társalgás során használnak, s a magyar barátaik esetleg nem ismernek. A kérdés így hangzott: *Használ-sz-e az iskolában, a barátokkal való társalgásaidban olyan szavakat, amelyeket a szüleid vagy a magyar iskolába járó barátaid nem ismernek? Ha igen írd példát!* A kérdés alapján a tanulók olyan ukrán kifejezéseket írtak, mint például: *мина* – például, *короче* – tehát, szóval, *братан* – barát, *навіть* – még, *айно* – igen, *шльом* – sisak, *повезло* – megúszni valamit, vagy szerencsés, *здається* – úgy látszik, *ліпши(е)* – valamitől jobb, *якби* – minthogy stb.

5. Konklúzió

1. Feltételeztem, hogy az ukrán osztályban tanuló magyar anyanyelvű diákok többsége ukrán nemzetiségűnek vallja magát. Ez azzal magyarázható, hogy a tanulók keverik a nemzetiség és az állampolgárság fogalmát. Emellett feltehető, hogy a tanulók a mindennapi életükben nagymértékben érintkeznek az ukrán nyelvvel, illetve az ukrán kultúrával, ezért az ukrán nemzetiséghez tartozóként azonosítják magukat. Elmondható, hogy a hipotézisem részben beigazolódott.

2. Úgy véltem, hogy az ukrán osztályban tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvi gyakorlataiban jellemző lesz a szláv eredetű kölcsönszavak használata. Ez a hipotézisem bebizonyosodott. A mondatjavítási és a képazonosítási feladatoknál adott válaszok alapján a tanulók többsége az anyanyelvi kommunikációjában is használ szláv kölcsönszavakat, sőt sok esetben azok oly mértékben kerültek meghonosodásra, hogy lényegében a magyar nyelvi megfelelőik nem is ismertek a diákok körében.

3. Azok a diákok, akik magyarul falvakban élnek kevesebb kölcsönelemet használnak a beszédük során. Az állításom részben beigazolódott, mivel a tanulók válaszaiban látszódtott, hogy egy-egy kifejezés esetén inkább a sztenderd nyelvi megfelelőik domináltak. Bár előfordultak olyan válaszok is, amelyekben az ukrán nyelvi alak dominált.

4. A kutatásom elején feltételeztem, hogy kommunikáció során a tanulók nyelvhasználatában a kódváltás típusai közül leggyakrabban a kitöltés jelentkezik. Az állításom bebizonyosodott, mivel a diákok jelentős többsége, azért vált kódot, mert az egyik nyelven elfelejti az adott szót, vagy nem tud kifejezni bizonyos gondolatot.

5. Feltételeztem, hogy a diákok az iskolában a barátokkal való kommunikációjuk során használnak olyan kifejezéseket, amelyek a magyar barátaik, esetleg szüleik körében nem ismertek. Hipotézisem részben beigazolódott, mivel a tanulók az ukrán barátokkal való kommunikáció során használnak olyan kifejezéseket, amelyeket csak ők ismernek, viszont úgy gondolom, hogy egyes kifejezések nem ismeretlenek a szélesebb beszélői közösségen belül sem.

Irodalom

1. Beregszászi Anikó–Csernicskó István, 2004. Az anyanyelvet nem megőrizni, hanem használni kell! A Regionális vagy Kisebbségi nyelvek Európai Chartája és a kárpátaljai magyarság. In: Beregszászi Anikó és Csernicskó István: *...itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról*, Ungvár: PoliPrint. 24–34.
2. Csernicskó István, 2003. A kódváltás. In: Csernicskó István szerk. 2003: *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola. 120–125.

3. Cserniczkó István–Göncz Lajos, 2009. *Tannyelvválasztás a kisebbségi régiókban: Útmutató kárpátaljai magyar szülőknek és pedagógusoknak*. Kiadta a Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala, 2009. január
4. Gazdag Vilmos, 2011. Az ukrán tannyelvű iskolák magyar tanulóinak nyelvhasználata, különös tekintettel a keleti szláv kölcsönszavak fokozott használatára. In: Hires-László Kornélia, Karmacsai Zoltán, Márku Anita szerk., *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. Tinta Könyvkiadó, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete. Budapest-Beregszász, 375–376.
5. Márku Anita, 2013. „Po Zákárpátszki” Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben. Ungvár: „Líra” Poligráfcentrum.
6. Séra Magdolna, 2009. Az iskolai tannyelvválasztás szerepe a kárpátaljai magyar kisebbség jövője és társadalmi mobilitása szempontjából. In: Kötél Emőke–Szarka László szerk. *Határhelyzetek II. Kultúra–Oktatás–Nyelv–Politika*. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 241–268.

References

1. Beregszászi Anikó–Cserniczkó István, 2004. Az anyanyelvet nem megőrizni, hanem használni kell! A Regionális vagy Kisebbségi nyelvek Európai Chartája és a kárpátaljai magyarság. [The mother tongue should not be preserved, but used! The European Charter for Regional or Minority Languages and the Hungarian community in Transcarpathia]. In: Beregszászi Anikó és Cserniczkó István: *...itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról, [...how much is a word worth here? Writings on the language use of the Transcarpathian Hungarians]*. Ungvár: PoliPrint. 24–34. (In Hungarian).
2. Cserniczkó István, 2003. A kódváltás. [The code switching]. In: Cserniczkó István szerk. 2003: *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. [The way of our word. Introduction to the use of the Transcarpathian Hungarian language]. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola. 120–125 (In Hungarian).
3. Cserniczkó István–Göncz Lajos, 2009. *Tannyelvválasztás a kisebbségi régiókban: Útmutató kárpátaljai magyar szülőknek és pedagógusoknak*. [Language choice in minority regions: a guide for Transcarpathian Hungarian parents and teachers]. Kiadta a Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala, 2009. január (In Hungarian).
4. Gazdag Vilmos, 2011. Az ukrán tannyelvű iskolák magyar tanulóinak nyelvhasználata, különös tekintettel a keleti szláv kölcsönszavak fokozott használatára. [The language use of Hungarian students in Ukrainian-medium schools, with a special focus on the increased use of Eastern Slavic loanwords]. In: Hires-László Kornélia, Karmacsai Zoltán, Márku Anita szerk., *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-*

- Európában elméletben és gyakorlatban.* [Language myths, ideologies, language policy and linguistic human rights in Central Europe in theory and practice]. Tinta Könyvkiadó, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete. Budapest-Beregszász. 375–376. (In Hungarian).
5. Márku Anita, 2013. „Po Zákárpátszki” Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben. [„Po Zakarpatski” Bilingualism, bilingual influences and bilingual communication strategies in the Hungarian community of Transcarpathia]. Ungvár: „Líra” Poligráfcentrum. (In Hungarian).
 6. Séra Magdolna, 2009. Az iskolai tannyelv választás szerepe a kárpátaljai magyar kisebbség jövője és társadalmi mobilitása szempontjából. [The role of school language choice for the future and social mobility of the Hungarian minority in Transcarpathia]. *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae: Sectio Linguist* In: Kötél Emőke–Szarka László szerk. *Határhelyzetek II. Kultúra–Oktatás–Nyelv–Politika.* [Border situations II. Culture–Education–Language–Politics]. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 241–268. (In Hungarian).

Államnyelvi hatások vizsgálata az ukrán osztályban tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvhasználatában

Petruska Angéla, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, MA-hallgató, magyar nyelv és irodalom szak. petruska.angela.b18mr@kmf.org.ua, ORCID: [0009-0000-7578-1938](https://orcid.org/0009-0000-7578-1938)

A Kárpátalján élő magyarság kisebbségi közösségnek számít, így akik ebben a közösségben élnek, fontossá válik számukra az, hogy anyanyelvüket használhassák, ezzel együtt pedig, hogy a nemzeti identitásukat erősítsék. Azoknak a gyermekeknek a nyelvhasználatában, akik a kommunikációjuk során mind a két nyelvet párhuzamosan használják, rendszeresebb a kölcsönszavak megjelenése, illetve a kódváltások és a kódkeverések előfordulása is. Azokra a tanulóakra, akik nem anyanyelven végzik el a tanulmányaikat, sokkal jellemzőbb, hogy nem a standard magyar nyelv változatot használják, mint akik magyar tannyelvű tanintézményben érettségiztek. Tanulmányom célja, hogy feltárjam az ukrán osztályban tanuló diákok államnyelvi hatás nyomán jelentkező nyelvhasználati sajátosságait. Emellett azt, hogy milyen mértékben van hatással a diákok nyelvhasználatára az ukrán és orosz nyelv, valamint a nyelvezetükben mennyire gyakori a szlavizmusok és a kódváltások használata. A felmérés során bebizonyosodott, hogy nagyobb arányban használnak szláv kölcsönszavakat azok az iskolások, akik magyarként ukránul tanulnak a közoktatásban, mint azok, akik anyanyelvükön tanulnak.

Kulcsszavak: kétnyelvűségi hatások, másodnyelvi kölcsönszavak, kódváltási szokások, többségi nyelven való tanulás, magyar anyanyelvű tanulók, kérdőíves felmérés.

Дослідження українських лексичних запозичень у мововживанні угорських учнів, які навчаються у класах з українською мовою навчання

Ангела Петрушка, магістрантка другого курсу (ОП «Мова і література (угорська)») Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II petruska.angela.b18mr@kmf.org.ua, ORCID: [0009-0000-7578-1938](https://orcid.org/0009-0000-7578-1938)

Угорська громада на Закарпатті є національною меншиною. Тому для тих, хто живе в цій громаді, важливим є можливість користуватися рідною мовою, зміцнюючи свою національну ідентичність. Зазначено, що учні, які у процесі спілкування використовують обидві мови одночасно, часто вживають запозичені з української мови лексеми, у їхньому мовленні можна простежити перемикання і змішування кодів. Для дітей, рідною мовою яких є угорська, але навчаються в школах з нерідною мовою навчання, притаманно вживання нестандартного варіанта угорської мови. А діти, які навчаються у школах з рідною угорською мовою навчання, частіше вживають стандартний варіант угорської мови.

Мета нашого дослідження – вивчення особливостей мововживання угорських учнів, які навчаються в класах з українською мовою навчання. До наших завдань належить виявлення того, якою мірою впливають українська й російська мови на мововживання учнів. Окрім цього виявлено частоту перемикання кодів і вживання східнослов'янзмів.

Аналіз опитування показав, що більшість школярів, які навчаються в закладах середньої освіти з українською мовою навчання, використовують більше лексичних запозичень зі східнослов'янських мов, аніж ті, які навчаються в закладах освіти з угорською мовою навчання.

Ключові слова: наслідки білінгвізму, запозичення з української мови, перемикання кодів, угорськомовні учні, заклади середньої освіти з українською мовою навчання, анкетне опитування.

Investigating the influence of the state language on the language usage of pupils whose native language is Hungarian in the classrooms with the Ukrainian language of instruction

Angela Petruska, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Master's student, 2nd year, Hungarian language and literature. petruska.angela.b18mr@kmf.org.ua, ORCID: [0009-0000-7578-1938](https://orcid.org/0009-0000-7578-1938)

The Hungarians living in Transcarpathia are a minority community, so it becomes important for those who live in this community to be able to use their mother tongue, and thus strengthen their national identity. Children who use both languages simultaneously in their communication are more likely to use loanwords, code-switching,

and code-mixing. Pupils who do not study in their mother tongue are more likely to use a non-standard version of Hungarian than those who have obtained their school-leaving certificate in the secondary schools with the Hungarian language of instruction. The aim of the research is to investigate the characteristics of pupils' language usage resulting from the influence of the official language in the classrooms with the Ukrainian language of instruction. Furthermore, the extent to which the usage of Ukrainian and Russian languages influences the students' language usage, and the frequency of Slavisms and code-switching in their language. The survey showed that a higher proportion of schoolchildren use Slavic loanwords, than those who study in their mother tongue.

Keywords: effect of bilingualism, second language' loanwords, code-switching habits, learning in the language of the majority, pupils whose mother tongue is Hungarian, questionnaire survey.